

Kristīne Macanova

INSPIRĀCIJAS UN IDENTITĀTES ATKLĀJUMI VIĻA DZĒRVINĪKA DZEJĀ

Raksta mērķis ir atklāt inspirācijas faktoros un identitātes meklējumus Viļa Dzērvinīka daiļradē, atklājot autora dzejai raksturīgākās iezīmes. Pētījuma atziņas galvenokārt ir balstītas V. Dzērvinīka literārajā mantojumā, kā arī laikrakstu, grāmatu materiālos par V. Dzērvinīku. Ir izmantotas divas pētnieciskās metodes: daiļrades psiholoģijas un strukturālās semiotikas. Galvenie V. Dzērvinīka inspirācijas avoti ir bijuši tieši ārpusliterārie, kas izpaužas dzejoļu krājumu kompozīcijas veidojumā. Uzskatāmākie ir sociālās un politiskās situācijas izmaiņas, to analīze; mīlestības pārdzīvojumi; dzīves jēgas meklējumi, meditācija. V. Dzērvinīks galvenokārt uzsver savu etnisko identitāti, kuras apliecinājumi izpaužas lielākajā daļā viņa dzejoļu.

Atslēgas vārdi: Vilis Dzērvinīks, inspirācijas faktori, sociālās un politiskās pārmaiņas, mīlestības dzeja, filozofiskā dzeja.

INSPIRATIONS AND DISCOVERIES OF IDENTITY IN VILIS DZĒRVINĪKS' POETRY

Vilis Dzērvinīks was born on 16 March 1959 in Kromani village, Kaunata parish, Rēzekne district in the family of a blacksmith Jānis and a primary school teacher Antoņina. He studied in Ziedoņu elementary school, Rēzekne secondary school, that was graduated in 1975, Rēzekne Secondary school No. 1, that was graduated in 1977, Riga vocational training school No. 19, that was graduated in 1978 acquiring a general building master's qualification. From 1978 to 1980 he served in the railway troops on Baikal–Amur Mainline. In 1988 he started to acquire a correspondence course at RPI (now – Riga Technical University) faculty of general technical sciences, where he completed four courses. In 1988 he began to work in LKP (Communist Party of Latvia) committee of Ludza district as an instructor in the Culture Department, in 1990 he was nominated by LTF (The Popular Front of Latvia) and elected as the Chairman of the Board of the deputies of Ludza town. In October 1991 he was elected as the Chairman of the Board of Ludza city. Later he moved to Rēzekne and was the owner of the company “Komforts” (by Paukštē, Rancāne, Salcevcica, Vilčuka 2008: 160–161).

V. Dzērvinīks' creative work has not been studied widely and its analysis has also missed out in the context of Latvian literature, but V. Dzērvinīks' poetry has

strengthened the usage of contemporary Latgalian language, as well as contributed to the development of Latgalian literature.

The article aims to reveal the factors of inspiration and identity them in V. Dzērvinīks' creative work, describing the author's characteristic traits. The findings of the research are based mainly on V. Dzērvinīks' literary heritage, as well as on newspaper and book materials about V. Dzērvinīks.

The sources of the research are V. Dzērvinīks' three volumes of poetry: "Laimeigu īsadūmōt" (2001), "Voi moz lidmašinu kreit" (2003), "Upers" (2006). To describe the author's inspiration factors, there were used the following exploratory methods: psychology of creative work (A. Potebņa, R. Mūks) and structural semiotics (J. Lotman, R. Veidemane).

Inspiration factors can be divided into literary and non-literary ones, but it is impossible to draw a clear boundary between them, but the concept of identity is too broad and frequently used. Human identity (-ies) is formed during the person's lifetime and is dependent on many factors. V. Dzērvinīks' creative work depicts powerfully his affiliation to Latgalian, i. e., in this case we can speak of V. Dzērvinīks' ethnic identity. Ethnic identity is formed, when a person accepts ethnicity-specific traditions, based on language and culture. V. Dzērvinīks' ethnic identity is expressed both as a political and social participation in favor of Latgale and Latgalian language, that is the language of his creative writings and the dignity of Latgalian Heritage. Latgalian authors and cultural workers, who have spiritually enriched Latgale, are Antons Kūkojs, Pēteris Jurciņš, Ingrīda Tārauda, Anna Rancāne, Andris Vējāns, Antons Slišāns, Osvalds Kravalis etc., as well as emotional kinship with places of Latgale – Rēzekne, Ludza, Idzipoles Lake, Zvirgzdenes Lake, Kromanu village etc. Latgalian is considered as the familiar, but "čūliskais" ('other Latvians') as the strange one.

Identity (particularity) is the person's self-perception, self-characterization, which consists of an individual's behavior patterns in different situations; this is how a person perceives himself. And, if there is created the inspiration – the model of identity relationships, then the inspiration is the impulse, the identity is the result of the impulse or it is something, that is formed in the result of inspiration. V. Dzērvinīks' sources of inspiration can be viewed from two perspectives: firstly, analyzing the author's creative writings, revealing the hidden motives of poems, and secondly, searching for answers in V. Dzērvinīks' interviews and articles about the author.

Politics has been a bright non-literary inspiration factor in the author's poetry. This is reflected both in the choice of the theme of poetry and the use of sharp and stinging irony and sarcasm, sharply dividing the oppositions such as familiar–unfamiliar; authorities–people.

Love as a non-literary source of inspiration creates the atmosphere of melancholy and longing lyrics in the poetry. Often it is an intimate poetry, because it is dedicated to a particular recipient. A woman in this poetry is divinized, because she is the muse – an inexhaustible source of inspiration.

V. Dzērvinīks' Latgalian identity is revealed as a factor of non-literary inspiration. The proof of this identity is reflected both in the lyrics I self-revelation, acknowledging, that he is Latgalian, as well as in the choice of the tone of poems, when Latgalian is the familiar one, but the rest is the strange one.

Keywords: Vilis Dzērvinīks, inspiration factors, social and political changes, love poetry, philosophical poetry.

Vilis Dzērvinīks ir dzimis 1959. gada 16. martā Kromanu sādžā Kaunatas pagastā Rēzeknes novadā kalēja Jāņa un sākumskolas skolotājas Antoņinas Dzērvinīku ģimenē. Mācījies Ziedoņu pamatskolā, Rēzeknes astoņgadīgajā skolā, ko absolvējis 1975. gadā, Rēzeknes 1. vidusskolā, beidzis 1977. gadā, Rīgas 19. profesionāli tehniskajā skolā, ko absolvējis 1978. gadā ar vispārējās celtniecības meistara kvalifikāciju. 1978.–1980. gadā dienējis dzelzceļa karaspēkā Baikāla–Amūras maģistrālē. 1980. gadā uzsācis darba gaitas Rēzeknes remonta un celtniecības iecirknī par pamatražošanas meistar, bet 1981. gadā pārcēlies uz dzīvi Ludzā, kur deviņus gadus strādājis Ludzas PMK (pārvietojamā mehanizētā kolonna) par meistar, būvdarbu vadītāju. 1988. gadā iestājies RPI (Rīgas Politehniskais institūts, tagad – Rīgas Tehniskā universitāte) neklātienē Vispārtehniskajā fakultātē, kur pabeidzis četrus kursus. 1988. gadā sācis strādāt LKP (Latvijas Komunistiskā partija) Ludzas rajona komitejā par kultūras nodaļas instruktoru, 1990. gadā no LTF (Latvijas Tautas fronte) izvirzīts un ievēlēts par Ludzas pilsētas deputātu padomes priekšsēdētāju. 1991. gada oktobrī ievēlēts par Ludzas pilsētas valdes priekšsēdētāju. Vēlāk pārcēlies uz dzīvi Rēzeknē, bijis firmas „Komforts” īpašnieks (pēc Paukste, Rancāne, Salceviča, Vilčuka 2008: 160–161).

V. Dzērvinīks (1959–2007) ir spilgts 20. gs. 90. gadu–21. gs. mijas latgaliešu dzejnieks. *Pirmās publikācijas – dzejoļi: „Atmiņas”, „Draugiem neuzrakstītas vēstules” laikrakstā „Padomju Jaunatne” (1985. gada 28. martā), kam sekoja piedalīšanās Jauno autoru seminārā Rīgā, sadarbībā ar O. Kravali un A. Kūkoju ideja dibināt Ludzas literātu apvienību, ko no sākuma vadīja O. Kravalis, pēc tam – viņš [Vilis Dzērvinīks – K. M.] (Paukste, Rancāne, Salceviča, Vilčuka 2008: 161). Vēlāk V. Dzērvinīks publicē dzeju žurnālos „Karogs”, „Zvaigzne”, „Draugs”, „Katōļu Dzeive”; laikrakstos „Literatūra un Māksla”, „Rakstnieka Vārds”, „Mōras Zeme”, „Zemturis” u. c. V. Dzērvinīkam ir iznākuši pieci dzejoļu krājumi: „Sidrabainas asaru lāsītes” (1992), „Laimeigu īsādūmōt” (2001), „Voī moz lidmašīnu kreit” (2003), „Upers” (2006), jau pēc autora aiziešanas – „Storp pērstim blusa trynās” (2008).*

V. Dzērvinīka daiļrade plašāk nav pētīta, nav noticis tās izvērtējums arī latviešu literatūras kontekstā, taču viņa dzeja ir nostiprinājusi mūsdienu latgaliešu valodas lietojumu, kā arī veicinājusi latgaliešu literatūras attīstību. Šā raksta mērķis ir atklāt inspirācijas faktorus un identitātes meklējumus V. Dzērvinīka daiļradē, skatot autora dzejai raksturīgākās iezīmes. Pētījuma atziņas galvenokārt ir balstītas V. Dzērvinīka literārajā mantojumā, kā arī laikrakstu, citu autoru izteikumos par V. Dzērvinīku,

veltījumos viņam.

Par pētījuma avotiem ir izmantoti trīs V. Dzērvinīka dzejoļu krājumi: „Laimeigu īsadūmūt”, „Voi moz lidmašinu kreit”, „Upers”. Lai raksturotu autora inspirācijas faktorus, ir izmantotas šādas pētnieciskās metodes: daiļrades psiholoģijas (A. Potebņa, R. Mūks) un strukturālās semiotikas (J. Lotmans, R. Veidemane).

Literatūrzinātnieks Valentīns Lukaševičs norāda: *Ar jēdzienu „inspirācija” literatūrzinātnē saprot visu to iespaidu summu, kuru ietekmē ārējie stimulatori, kas, „izlaužoties” caur subjektīvo autora „es”, realizējas daiļrades procesā un rezultātā rada māksliniecisku tekstu. Inspirācijas process ir psiholoģiskas subjektivitātes noteikts pārreāls akts. [...] Prozas teksta inspirācija ir evolucionāra, poēzijas teksta (šeit – tieši lirikas) – pārsvarā momentāna. Dzeja dzimst kā impresija, kā mirkļa fiksācija. Daiļrades psiholoģija izdala divus tekstu tipus:*

- 1) vienakta daiļdarbi;
- 2) daudzaktu daiļdarbi.

Prozas teksts neapšaubāmi ir daudzaktu daiļdarbs, poēzijas – ideālā gadījumā vienakta. Ko mēs saprotam ar šiem jēdzieniem? Tie ir psiholoģiski estētiski nojēgumi. Vienakta daiļdarbi dzimst kā vienas komplicētas inspirācijas realizācija, t. i., shēmā „inspirācija–daiļrade–teksts” bez turpmākām korekcijām un uzslāņojumiem, kā mākslinieciski tīra atklāsme (Lukaševičs, Mickeviča, Sokolova 2007: 5–9).

Inspirācijas jēdziena skaidrojumu jau krietni agrāk ir piedāvājis arī 19. gs. filozofs Frīdrihs Vilhelms Nīče: *Atklāsmes saprašana, aptveršana tādā ziņā, ka kaut kas pēkšņi ar neapprakstāmu pārliecību un noteiktību kļūst redzams, dzirdams un līdz pašiem dziļumiem satricina un apgāž cilvēku – tas ir tikai faktiskā stāvokļa apraksts. Dzirdi bez meklējumiem, ņem neprasot, kurš šeit dod; kā zibens – doma uzmirgo ar nepieciešamību pēc formas, nepieļaujot svārstīšanos – man nekad nav bijusi izvēle. [...] Viss notiek augstākajā mērā neapzināti, bet tādā kā brīvības, nepārprotamības, spēka, dievišķības sajūtas plūsmā. Tēla un simbola netišums ir visbrīnīšķīgākais; nav ne jausmas vairs par to, kas ir tēls, kas ir metafora; viss atnāk kā vistuvākā, vispareizākā, visvienkāršākā izpausme. Patiešām šķiet, atceroties Zaratustras vārdus, ka lietas pašas atnāk un piedāvā sevi kā simbolus (Nīče 2004: 201–203).*

Identitātes jēdziens ir ļoti plašs – tas tiek izmantots visdažādākajās zinātnēs (socioloģijā, psiholoģijā, filozofijā u. c.) un ir ļoti daudznozīmīgs. Latviešu literārās valodas vārdnīcā jēdziens *identitāte* tiek skaidrots kā ‘pilnīga atbilstība, pilnīgs līdzīgums, pilnīga vienlīdzība, vienādums’ (Ceplītis, Stengrevica). Analītiskās psiholoģijas pārstāvis Karls Gustavs Jungs identitāti definē tā: *Identitāte ir neapzināts fenomens, kurā cilvēks neatšķir sevi no citiem cilvēkiem, objektiem un lietām. Identifikācija ir pielīdzināšanās citiem, turpretim identitāte ir tāpatība, vienādums ar citiem. Identitāte var būt pozitīva un negatīva. Īpaši svarīga tā ir cilvēka attīstībā. Tā, piemēram, bērns vēl nevar atšķirt sevi no vecākiem, bet viņam jau ir neapzināta identitāte ar vecākiem. Tā palīdz uztvert un pārdzīvot viņu konfliktus u. tml. (Jungs 1996: 230–231).*

Filozofs Rihards Kūlis rakstā „Identitāte un atšķirība” analizē identitātes jēdziena neviennozīmību: *Eriksona psihoanalītiskajā Es-psiholoģijā identitātes jēdziens izteic personas vienību. Šādā nozīmē tam, protams, nevar apšaubīt jēgpilnu lietojumu. Ienākot citās jomās, identitātes jēdziens bieži zaudē jebkurus lietojuma ierobežojumus un līdz ar to arī lietojuma jēgu – ikvienam objektam, cilvēciskās darbības laukam, attiecībām var pievienot vārdu „identitāte”. Taču iezīmējas arī problēmu loks, kuru izpētē identitātes jautājums gūst īpašu dominanti, kam pakārtojas daudzu citu problēmu analīze. Runa pirmām kārtām ir par tādām realitātēm kā dzimumu identitāte, nacionālā identitāte, kultūras identitāte, sociālā, reliģiskā identitāte un vairākas citas cilvēciskās eksistences formas. [...] Tātad varbūt ir iespējams jautāt par cilvēka vai sabiedrības identitāti, nevis identitātēm, kas veido „priekšmetu” – cilvēku vai sabiedrību. Un ko gan mēs visupirms vēlamies noskaidrot, vaicājot par identitāti. Šķiet, nemaldīšos, ja teikšu – aplūkojamā priekšmeta savdabību, t. i., savu, tikai tam piemītošo dabu. Šādā gadījumā nejauksim identitāti kā „savu dabu” ar priekšmeta īpašībām vai īpašību summu. Varbūt materiāla objekta būtību nosaka īpašību kopums. Taču cilvēka gadījumā – un te būtu jārunā par subjektu, nevis objektu – „sava daba” (nav runa par nemainīgu būtību) nosaka arī attiecību un īpašību specifiku (Kūlis 2009: 3).*

Tātad vārda *identitāte* nozīme ir nevis ‘līdzība vai vienādība ar kaut ko’, bet cilvēka savdabība. Cilvēka identitāte (-es) veidojas viņa dzīves laikā un ir atkarīga no daudziem faktoriem. V. Dzērvinīka daiļradē spēcīgi ir izjūtama viņa piederība latgaliskajam, t. i., šajā gadījumā var runāt par V. Dzērvinīka etnisko identitāti. Etniskā identitāte veidojas tad, kad cilvēks pieņem etnosam raksturīgās tradīcijas, kas ir balstītas valodā un kultūrā. V. Dzērvinīka etniskā identitāte izpaužas gan kā politiska un sociāla līdzdalība Latgales jautājumu risinājumā, gan latgaliešu valodas kā daiļrades pamatvalodas lietojumā, gan latgaliskā kultūras mantojuma kopšanā un bagātināšanā, daudzu latgaliešu kultūras darbinieku godināšanā (Antons Kūkojs, Pēteris Jurciņš, Ingrīda Tārauda, Anna Rancāne, Andris Vējāns, Antons Slišāns, Osvalds Kravalis u. c.), gan arī emocionālā tuvībā ar Latgales vietām – Rēzekne, Ludza, Idzipoles ezers, Zvirgzdenes ezers, Kromanu sādža u. c. simboli un kultūrzīmes, kas prezentē latgalisko. Spilgta ir arī opozīcija viņa dzejā: latgaliskais kā savējais, *čīuliskais* – svešais.

Par V. Dzērvinīka inspirācijas avotiem var runāt no diviem skatpunktiem: pirmkārt, analizējot autora daiļradi, atklājot dzejoļos slēptos motīvus, un otrkārt, meklējot atbildes V. Dzērvinīka sniegtajās intervijās un rakstos par autoru. Jauno autoru kopkrājumā „Pagrauda” (1999) dzejnieks Oskars Seiksts par V. Dzērvinīku raksta: *Vīļš muok satausteit sova tāva napīraksteitūs dzeivuļus, identificētīs ar tū, kai „tumsā lūžņoj bāda”, īguodynuot sev sastdīnis pierts dyumu īsoldonū smuordu – svieteibu vysai dzeivei. Atlaidu izlyugums nu tāva i muotis. Daruodeit sev i cytim, ka naasu izgaiss „lelā pasaulī voi vēl kur tuoļuok”. Koč iz strēčēitis īsagrīzt pi tāva cīmā. Dziervinīkam nav kūkuojiski džierpsteļainuo humora, rustikaluos dzeivisprīcys, panašpetnuo naivisma i lapidarisma. Vairuok ryugtis, pīkusuma, vaira*

suolejuma – osoru, svīdru, ašņa. Atšķireībā nu Slišāna Dziervinīkam latgaliskais piļņeibā saprūtams ir viņš kai paguotne – aizīmūšuos audzis pasaulredzīņa tlykumā (Seiksts 1999: 168).

V. Dzērvinīks sākotnēji rakstīja dzejoļus gan latviešu, gan latgaliešu valodā, vēlāk viņš ir palicis vien pie latgaliskās rakstības. Tas tiek izskaidrots ar to, ka *Vīneigi latgaliskajā poets pašidentificējās, ir pateīgs ar sovom saknem, genim, sovu byuteibu i sovu zemi* (Seiksts 1999: 169). Pats autors par savas daiļrades valodas izvēli sniedz atbildi kādā intervijā: *Pirmo latgalisko dzejoli uzrakstīju pie keramiķa E. Vasiļevska, sēdēdams uz liela akmens Rāznas ezera krastā, pavisam netālu no vietas, kur esmu dzimis. Gluži cita sajūta... Lai gan izvēli par labu latgaliskajam noteica ne tikai tas. Man allaž svarīgi bijuši cilvēki, ar kuriem jāsatiekas ikdienā. Gribēju, lai lasītāji ne vien pieņem un apjūsmo mani kā dzejnieku, bet patiesi saprot manu dzeju. Es piemērojos auditorijai* (Seiksta 2002: 18).

Dzejas saturs un forma var mainīties līdz sociālajām pārmaiņām, bet krasāk to izraisa filozofisko strāvojumu attīstība, noteikti procesi un parādības cilvēces attīstības kontekstā. Jau modernisma teorētiķi iedibināja uzskatu, ka ar stingru formu autors iegrožo sevi, domu, turpretī brīvās formas ļauj autoram izpausties un nedomāt par formu, bet gan par dzejoļa pārdzīvojumu, noskaņu, idejas būtību. V. Dzērvinīks ir tieši šāda kaluma dzejnieks: *es rakstu cilvēkiem, nevis ambīciju apmierināšanas dēļ. Protams, pašam jau patīktu arī ekstravagantākas formas variācijas. Ar prieku lasu P. Brūvera dzeju, igauņu dzejnieku Kaplinski. Taču pats no līdzīgām novitātēm atsakos – kāda jēga, ja cilvēki to neuztvers? Forma, kas traucē satura uztverei, nekad neattaisnojas* (Seiksta 2002: 18).

Aplūkojot inspirācijas avotus V. Dzērvinīka daiļradē, ir jāatzīmē, ka autora dzejā spilgtāk ir saskatāmi tieši ārpusliterārie inspirācijas faktori. Zināmā mērā tos var pamanīt jau autora dzejoļu krājumu kompozīcijā, kas visos trijos dzejoļu krājumos ir ļoti līdzīga, netieši atklājot autora ārpusliterāros inspirācijas avotus. Visos analizējamajos dzejoļu krājumos ir trīs nodaļas, katrā no tām ir izcelti atšķirīgi liriskas es pārdzīvojumi. Kaut gan krājumos aktualizēto motīvu izkārtojums var mainīties, nemainīgi ir paši motīvi: sociālās un politiskās situācijas analīze; mīlestības dzeja; dzīves filozofija, meditācijas. Šo kraso pāreju no intīma pārdzīvojuma uz sociāli aktuālas tēmas risinājumu viena dzejoļu krājuma robežās atklāj pats autors: *Dažkārt man liekas, ka manī dzīvo divi „es”. Pirmais – to visi labi pazīst, ar to ikdienā kontaktējas, to vērtē, peļ vai slavē. Otrais gan ir grūti pamanāms, jo dzīvo kaut kur dvēseles pašā dziļumā, reti uzturot tiešus sakarus ar ārpasauli. Abi „es” it kā uztur pastāvīgu savstarpēju polemiku, strīdas, spriež, izdara secinājumus, kurus otrs „es” jau sintezē dzejā. Pirmais „es” raksturojams kā atklāts, pakļāvīgs, pragmatisks, spējīgs uz kompromisiem, bet otrs ir filozofs, sapņotājs, ideālists, kurš viegli ievainojams, kurš ik brīdi var salūzt vai krist. Ar to varbūt var izskaidrot arī manas mainīgās dzejiskās aktivitātes dažādos laika posmos. Dzejas rakstīšanai ir nepieciešams noteikts dvēseles stāvoklis... Pirmais „es” spēj darboties politikā, veikt citus pragmatiskus darbus, taču viņam ik uz soļa nākas klausīties tā otrā*

(ideālista) padomus vai pat pārmetumus, kas nebūt nav viegli (Seiksta 2002: 18).

Var vilkt paralēles ar vācu filozofa Imanuela Kanta teoriju, kas izšķir divus cilvēka iztēles veidus: reproduktīvo un produktīvo jeb transcendentālo iztēli. Reproductīvās (empīriskās) iztēles procesi pakļaujas asociācijas likumiem, un tās uzdevums ir tikai saliedēt sensāciju haosu tēlā. Produktīvā iztēle turpretim ir aktīvs, spontāns spēks cilvēkā, kas palīdz sakārtot jutekliskos datus un intelektu sintētiskā vienībā (Kants 1929: 124).

V. Dzērvinīks savulaik ir darbojies politikā un pat bijis Ludzas pilsētas mērs, bet vēlāk aizgājis no politikas. Savos dzejoļos viņš ir ass gan pret valdības pārstāvjiem, kas to vien dara, kā *sovejūs brōļu ašņa bikeri dzer* (Dzērvinīks 2006: 28), nedomājot par tautas labklājību; gan pret pašiem iedzīvotājiem, kas naivi tic tukšiem valdības solījumiem, gaidot un neko nedarot. Intervijā uz jautājumu, kāpēc V. Dzērvinīks ir aizgājis no politikas, viņš ir atbildējis šādi: *Politikā es ienācu kopā ar LTF. Arī mans darbs PK [Pilsoņu kongress – K. M.] bija saskaņots ar frontes rajona vadību. Sabiedrībā vēl valdīja ideāli. Diemžēl sākās strauja ekonomiska lejupslīde. Dažu gadu laikā uz bankrota robežas nonāca gandrīz visi Ludzas rūpniecības uzņēmumi. Sākās totāls bezdarbs. Uz domi ik dienu nāca desmitiem bezcerībā grimušu cilvēku. Kā pilsētas mērs viņiem varēja palīdzēt? Es nebiju gatavs iedzīvotājus mierināt, stāstīt labi izdomātu standartpasaciņu par saulaino, bet tālo nākotni, jo zināju, ka būs vēl grūtāk. [...] Jaunā ekonomiskā sistēma dažu gadu laikā pilnīgi pārvērtā cilvēkus. LTF līderi ātri iekārtojās komfortablos ierēdņu kabinetos pašvaldībās, muiņā, robežsardzē... Ja izrādījās, ka viņiem ir „pietiekoši bieza āda”, tad tie šajos kabinetos sastopami arī šodien... Pārējie? Pārējie droši vien ar asarām acīs atceras tos tautas atmodas gadus, kas viņiem noteikti paliks uz mūžu nozīmīgākie un jaukākie* (Seiksta 2002: 18).

Šī pati sāpe, ka jaunā Latvijas valdība nav attaisnojusi tautas cerības uz labklājību, tiek pausta arī dzejā, piemēram, dzejoļu krājuma „Laimeigu īsadūmēt” dzejoli „Disidents”:

*Kaimiņu Jōņs
Nikod napīmōnej:
Jo ir – lej pats,
Jo nav – prosa, lai īlej;
Jo grib – nūdūd taru.
Bet nikod
Ni ar kaidu varu
Kaimiņu munu
Napīspīss klauseitīs
Ministru prezidenta runu.
Tai kai nu tōs
Varātu cīst
Jō gūdeīgi saglobōtais prōta rits:
Nu apjāgas,*

Ka pādeja is dzērdātais meļs –

Nabeja genseks Leonids (Dzērviniķs 2001: 18).

Sāpe, ka ne tikai padomju valdībai, bet arī pašiem latviešiem, kas sēž augstajos amatos, ir vienaldzīgas idejas un tautas liktenis. Sarūgtinājums par to, ka vecos laikus ir nomainījuši jauni, kas solīja laimīgu perspektīvu, kura nav piepildījies.

Arī nākamajā dzejoļu krājumā „Voi moz lidmašinu kreit” (2003), kas ir tapis laikā, kad Latvija gatavojās iestāties Eiropas Savienībā, autors ietekmējas no tālaika aktuālajām debatēm par to, kas būs ar viņa tautu lielajā savienībā, skeptiski velkot paralēles ar Padomju Savienību:

aizmērsu

klōjās laika aileņa aileņai vērsā

otkon gaidu kōrtejū atžērgšonu

otkon reibstu

bez oltora nūslāgtā Savīneibā (Dzērviniķs 2003: 22).

Dzejoļu krājumā „Upers” (2006) dzejoļos ir daudz bezcerīgākas noskaņas, par ko liecina arī dzejoļu krājuma nosaukums: *upers* ‘upuris’. Lirikas *es* pārdzīvo, ka latvieši Eiropas Savienībā zaudē savu identitāti un unikalitāti un pielāgojas Eiropā vispārpieņemtiem standartiem, iznīcinot pašu vērtības, sāpīgi runā par vēstures atkārtošanos un latviešu migrācijas problēmām:

Pōrdevu vactāva zemi,

apmoksōju meitas studijas universitatē.

Tikmār jei Reigas kaidā krugā

svešzemu puisīti satyka:

i dreīži vīn obi sviļpōdami

aizbrauce iz tōlim štatim (Dzērviniķs 2006: 13).

Tā tad spilgts ārpusliterārās inspirācijas faktors autora dzejā ir bijusi politika. Tas izpaužas gan dzejoļu tematikas izvēlē, gan asā un nesaudzīgā ironijas, sarkasma lietojumā, krasi izdalot tādas opozīcijas kā *savs–svešs, varas–tautas*.

Mīlestība ir viens no spēcīgākajiem V. Dzērviniķa inspirētājiem. To viņš arī atklāj jau pirmā dzejoļu krājuma „Laimeīgu īsadūmōt” rindiņās:

Attopu – nūlyku boltu papeira lopu

Sev prīškā,

Saceju: roksti, Vili,

Sovas osoru pilis nu jauna,

Tūs sudobrā – zalts.

Nūtici, kū tī sapyni soka:

Tovai pokutai vīglōk paliks,

Vajag viņ otkon reizi

Pakitynōt sirdi

Ar sovas pyrmōs meitines vōrdu (Dzērviniķs 2001: 62.).

Nepiepildīta pirmā mīlestība bieži vien liek atgriezties atmiņās; šāda mīlestība liek meklēt dzīvē otru cilvēku, kas būtu vairāk vai mazāk līdzīgs pirmajai mīlai.

Šādi mīlestības meklējumi parasti beidzas ar salauztu sirdi, nepiepildītām cerībām. Šķiet, tieši šāds liktenis bijis V. Dzērvinīkam, jo visos dzejoļu krājumos ir neskaitāmi veltījuma dzejoļi konkrētām sievietēm, apzīmējot šos dzejoļus gan ar iniciāļiem, piemēram, *I. M., L. B.*, gan vārdiem – *Jevgenijai K., Valentīnai O., Rogovkā satyktajai Ilzeitei*. Sieviete V. Dzērvinīkam ir ne tikai erotiskas iekāres objekts, nepiepildītas mīlestības simbols, mūza, bet arī iedvesmas avots – viņš velta dzeju rakstniecēm, radošajām personībām, piemēram, dzejoļu krājumā „Upers” ir dzejolis „Ingridai Tāraudai”, kur tiek apliecināta cieņa un apbrīns sievietes radītājas talantam:

*Tūvokor laseju tovu dzejuli –
symt diveji Dalmacijas
Raibumi
saskrēja acīs –
najauši izlēju kafeju
iz nateiras greidas,
padūmōju – saslauceišu,
vysmoz reit navajadzēs mozgōt;
bet tod sōku sprīst,
lai maņ palīk
kaidš Raibums vairōk
par izdumōtajim tovim* (Dzērvinīks 2006: 90).

Mīlestība kā ārpusliterārais inspirācijas avots veido smeldzīgu, ilgpilnu lirikas *es* noskaņu dzejā. Nereti tā ir dziļi intīma dzeja, jo ir veltīta konkrētam adresātam. Sieviete šajā dzejā tiek dievišķota, viņa ir mūza, kas vienīgā spēj uzturēt lirikas *es* sociāli skarajā realitātē.

Savukārt dzejoļu krājumu nodaļās, kur V. Dzērvinīks ir filozofisks, meditē par dzīvi, vēl jo vairāk var pamanīt, cik spēcīgi viņa dzejā izpaužas latgaliskās identitātes apliecinājums jeb etniskā identitāte – apziņa par piederību etnosam, kas pamatota dzimtajā valodā un kultūrā. Viņš raksta dzeju latgaliešu valodā, cildina latgaliskās vērtības – strādīgumu, tuvību ar dabu, vitalitāti u. c. V. Dzērvinīks ne reizi vien dzejā ir uzsvēris, ka ir latgalietis – viņš lepojas ar etnisko piederību:

*Es nu Kaunatas,
Es Kromanu puiseits –
Šudiņ pīdzimis nu jauna
Dzejuļa radeišonas breinumā.
Es nu Kaunatas –
Maņ navajag kaunētīs,
Tys gūds maņ –
Dvēseliski pīderēt
Kromanu čaikstūšom prīdem.
Tys gūds maņ –
Atsagrīzt pi Idzipoles azara krosta,
Sovom meitom izstōsteit*

Zīdūņu skūlas pogolma garokū pōsoku.

Tys gūds maņ –

Vīnmār pīminēt

Un sovas dzyntas leikumōtū ceļu

Pōrnest godsymtu rūbežai pōri (Dzērvīņiks 2001: 44).

V. Dzērvīņiks nereti latgaliskajam pretstata laikmeta *nepareizās* vērtības, piemēram, dzejolī „Pamōceiba”:

Gondreiž kai ar vōli...

O.Z.O.L.S.

Gondreiž dzīsmeite par pīclatnīku...

Hipkopa karaļs

naīs nīkōtīs.

Jō vaļā šudiņ

muns īspējamaīs prīks –

zynōt vysu par sōlejū dzeivi.

Bet voi tod kaidis nūjauš,

cikim

nav reitdīnas mokā,

nav zīdūšu pļovu,

pļaušanu labeibas teirumu (Dzērvīņiks 2006: 49).

V. Dzērvīņika latgaliskās identitātes apliecinājumi izpaužas kā ārpusliterārais inspirācijas faktors. Tie atspoguļojas gan liriskas *es* pašatklāsmē, tieši apliecinot, ka viņš ir latgalietis, gan arī dzejoļu toņa izvēlē, kad latgaliskais ir *savējais* – kopjamais, saudzējamaīs.

Secinājumi

1. Spilgts ārpusliterārās inspirācijas faktors autora dzejā ir bijusi politika. Tas izpaužas gan dzejoļu tematikas izvēlē, gan asā un nesaudzīgā ironijas, sarkasma lietojumā, krasi izdalot tādas opozīcijas kā *savs–svešs*, *varas–tautas*.

2. Mīlestība kā ārpusliterārais inspirācijas avots veido smeldzīgu, ilgpilnu liriskas *es* noskaņu dzejā. Nereti tā ir dziļi intīma dzeja, jo ir veltīta konkrētam adresātam. Sieviete šajā dzejā tiek dievišķota, viņa ir mūza, neizsmeļams inspirācijas avots.

3. V. Dzērvīņika latgaliskā identitāte atspoguļojas gan liriskas *es* pašatklāsmē, tieši apliecinot, ka viņš ir latgalietis, gan arī dzejoļu smeldzīgās noskaņas izvēlē, rādot, cik nepateicīgs ir laikmets, kurā ir jācenšas latgalisko saglabāt.

LITERATŪRA

Ceplītis, Laimdots, Stengrevica, Melita. *Latviešu literārās valodas vārdnīca*. <http://www.tezaurs.lv/llvv/>, sk. 11.11.2014.

Dervinieks, Einārs (2009). Oskara Seiksta dzejas poētika. Andronovs, A., Leikuma, L., Šuplinska, I. (red., 2009). *Latgalistikys kongresu materiali, I*. Rēzekne: Rēzeknis Augstškola, 31–39.

Dzērvīņiks, Vilis (2001). *Laimeigu īsadūmōt*. Rēzekne: Latgolas Kulturas centra

izdevnīceiba.

Dzērviniķis, Vilis (2003). *Voi moz lidmašinu kreit*. Rēzekne: Latgolas Kulturas centra izdevnīceiba.

Dzērviniķis, Vilis (2006). *Upers*. Rēzekne: Latgolas Kulturas centra izdevnīceiba.

Green, Aaron. *What is the history of the Credo?* <http://classicalmusic.about.com/od/theordinaryofthemass/f/credohistory.htm>, sk. 11.11.2014.

Ikšķiles draudze. *Līdzība par pazudušo dēlu*. <http://www.ikskilesdraudze.lv/b%C4%ABbeles%20stundas/pazudusais%20d%C4%93ls/>, sk. 11.11.2014.

Jungs, Karls Gustavs (1996). *Psiholoģiskie tipi*. Rīga: Zvaigzne ABC.

Kant, Imanuel (1929). *Critique of Pure Reason*. New York: St Martin's Press.

Kūlis, Rihards (2009). Identitāte un atšķirība. *Kultūras Forums*, 44 (372). 13.–

20. novembris. http://profizgl.lu.lv/pluginfile.php/32449/mod_resource/content/0/R_Kehehlis.pdf, sk. 11.11.2014.

Lukaševičs, Valentīns, Mickeviča, Silvija, Sokolova, Inga (2007). *Aktuāli literatūras teorijas jautājumi. Literatūra vidusskolai. Metodisks līdzeklis skolotājam*. Jelgava: LVAVA.

Mūks, Roberts (2004). *Latvju velis Junga un arhetipiskās psiholoģijas skatījumā*. Rīga: Valters un Rapa.

Nietzsche, Friedrich Wilhelm (2004). *Eccehomo*. N. Y., Mineola: Dover Publications. 201–203.

Seiksta, Līga (2002). Lidmašīnā starp poēziju un politiku. Intervija ar Vili Dzērviniķi. *Rēzeknes Vēstis*. 10. augusts.

Seiksts, Oskars (1999). *Pagrauda*. Jaunūs autoru kūpkruojums. Rēzekne: Latgolas Kulturas centra izdevnīceiba. 168–169.

Šuplinska, Ilga (2006). Inspirācijas faktori Norberta Neikšānīša daiļradē. *Kultūras procesi Latgalē: folklorā, literatūrā, valodā*. Rēzekne: Rēzeknes Augstskola. 17–28.

Valeinis, Vitolds (1998). *Latgaliešu lirikas vēsture*. Rīga: Jumava.

Veidemane, Ruta (1977). *Izteikt neizsakāmo. Lingvistiskā poētika*. Rīga: Liesma.

Лотман, Юрий (1994). *Лекции по структуральной поэтике*. Москва: Гнозис.

Лотман, Юрий (1998). *Структура художественного текста*. Санкт-Петербург: Искусство–СПБ.

Осина, Фаина. *Вилис Дзервиникс*. <http://www.stihi.ru/2013/03/04/5187>, sk. 11.11.2014.

Потебня, Александр (1892). *Мысль и язык*. Харьков: Типография Адольфа Дарре.